

TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 5, Sayı: 19, Aralık 2018, s. 533-542

Metin BİLAL

Erzurum Atatürk Üniversitesi Tarih Bölümü, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü,
Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı Doktora Öğrencisi , metinbilal61@hotmail.com

DİVANÜ LÜGAT-İT-TÜRK'E GÖRE TÜRKLERDE GİYİM KUŞAM KÜLTÜRÜ

Özet

Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılan Divan-ü Lügat-it-Türk adlı eserin 1068-1072 yılları arasında yazıldığı bilinmektedir. Eser Türklerin İslamiyet'i henüz yeni kabul ettikleri bir dönemi ve o dönemin kültürel etkilerinin görülmeye başlandığı bir süreci ihtiva etmektedir. Kaşgarlı Mahmut birçok Türk Boylarını, şehir ve köylerini gezerek birçok not derledikten sonra eserini kaleme almıştır. Eserde Türk giyim kuşamıyla ilgili bu denli çok kelimenin yer alması, Türk kültüründeki birikimin ve giyim kuşam kültürünün ulaştığı seviyeyi göstermektedir.

Divan'da geçen kelimeler; kumaş dokumalar ve kıyafetler şeklinde ana başlıklar ve bu başlıkların altında yer alan alt başlıklar halinde incelenmiştir. Kumaş dokumalar; iplik ve kumaş elde etmek için kullanılan aletlerle ilgili kelimeler, ip yapımında kullanılan hammaddeler, ip ve iplik çeşitleri, kumaş türleri, şeklinde yer alırken, kıyafetler; kadın kıyafetleri ve süs eşyaları, erkeklerin kılık kıyafetleri, savaşlarda kullanılan elbise ve malzemeler, kıyafetlerle ilgili genel kelimeler, şeklinde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Giyim-Kuşam ve Süs Eşyaları, Erkek ve Kadın kıyafetleri, Türk Kültürü

ACCORDING TO DIVANÜ LÜGAT-İT-TÜRK TURKISH CLOTHING CULTURE

Abstract

It is knowthat Divan ü Lügat-it- Türk writtenby Kaşgarlı Madmutwaswrittenbetween 1068 and 1027. WorkTurkish' ıslam has a newera of acceptanceand a periodinwhich the culturalinfluences of

thaterahevebeguntoappear. Kaşgarlı Mahmud has manyTurkictribesand his peasants, he collected his workafter he had collected a lot of notes. The factthatsuchalot of wordsrelatedtoTurkishclothing is found in the workindicates the levelreachedby the accumulatin of Turkishcultureand the culture of clothing.

The words in the Divanwereexamined in the form of fabrictextilesandclothing as main headingsandsubheadingsundertheseheadings. Wovenfabrics, yarnsandfabricsused in the production ofrawmeterialsused in theproduction of rope, yarnandyarnvarieties, fabrictype, while in the form of clothes, women'sscarvesandornaments, men'sdress, clothingandmaterialsused in wars, related general terms.

Keywords: Clothing and Ornament, Men's and Women's Clothing, Turkish Culture

GİRİŞ

İnsan bedenini kaplayan giysiler ve bunları tamamlayan aksesuarları kullanma biçimine giyim denir. Giyim, insanın toplumsal konumunu, cinsiyetini, bölgesini, ait olduğu kabilesini, kültürünü, inanç, duygu ve düşüncesini ortaya koyarak belirleyebilmektedir (Hanılçe, 2011: 425).

Giyim kuşam, toplumdan topluma kültürden kültüre benzerlikler ve farklılıklar gösteren geçmişten günümüze, her toplumun yaşadığı coğrafyaya, çevre şartlarına, sosyal yaşam ve inançlarına göre şekillenmektedir.

İnsanların yaşamlarında önemli bir yere sahip olan bu kültür, toplumları, insanları ve kültürleri birbirinden ayıran önemli unsurların başında gelir. Türk kültüründe erkeklerin etek giymeleri ayıp karşılanırken, İskoç erkeklerin etek giymeleri doğal hatta geleneksel bir davranış olarak karşılanmaktadır.

Türk toplumunda önemli bir yere sahip olan giyim kültürü, erken dönemlerden itibaren gelişme göstermiştir. Hun dönemine ait kurganlarda yapılan kazılarda çıkarılan el işlemleri ve dokuma halı motiflerinin işlenişlerine bakınca bu alanda ulaşılan seviyenin ne kadar ileri bir boyuta taşındığı anlaşılmaktadır. Giyim kültürü ilk Türk topluluklarından başlayarak, Hun, Göktürk, Selçuklu, Osmanlı Devletinden günümüze kadar gelişerek devam etmiştir.

Binlerce yıldır süregelen bu kültürün günümüzde de Anadolu ve çevresinde etkilerini görmek mümkündür. Anadolu'nun birçok köy ve kasabasında yün işlemeciliğinin devam ettiği ve elde edilen ipliklerden giyim eşyaları dokudukları bilinmektedir. Bu dokunulan eşyalar bölgeden bölgeye, köyden köye ve dokuyan kişiden kişiye değişen, duygu ve düşüncelerin işlendiği şekil ve motifleri içermektedir.

Boy ve toplumların giyim ve kuşamları şekillenirken yaşadıkları coğrafya ve uğraştıkları alanlar oldukça etkili olmuştur. Hayvancılıkla uğraşan Türkler elbiselerini daha çok çalılara, taşlara ve soğuğa karşı dayanıklı kumaşlardan inşa etmişlerdir. "Türkler, Çinliler ve Araplarda da olduğu gibi ata entariyle binemezlerdi." Bundan dolayı vücutlarına zarar vermeyen elbiseleri tercih etmişler ve kalın pantolon ve çizme giymişlerdir (Ögel, 1985: 1-2).

Bu çalışmamızda göçebelikten yerleşik hayata ve İslamiyet'in kabulüyle değişiklik göstererek gelişen giyim kültürünü Kaşgarlı Mahmut'un ele aldığı Divan-ı Lügat-it-Türk'te geçen kelimeleri temel alarak inceleyeceğiz.

1. KUMAŞ DOKUMALAR

Başlangıcı insanlık tarihi kadar eskilere dayanan dokumacılık sanatı, tahmin edilebileceği gibi doğal şartlara, iklim koşullarına ve geleneklere bağlı olarak yüzyıllar boyunca çeşitli değişim ve gelişmeler göstererek günümüze kadar ulaşmıştır. (Salman, 2002:2085).

1.1. İplik ve Kumaş Elde Etmede Kullanılan Aletlerle İlgili Kelimeler

Keten, yün ve benzeri malzemeler eğrilip ip haline getirildikten sonra ilkel tezgâhlarda dokunarak kumaş haline getirilmiştir. Bu dokuma işlemi başlangıçta ilkel aletlerin oluşturduğu el tezgâhları ile yapılmıştır. Bu tezgâhlar zaman ilerledikçe değişim ve gelişme göstererek modern anlamda makineli dokuma tezgâhlarının ilk şekillerini oluşturmuşlardır. Divanda, yazıldığı dönemin dokuma aletleriyle ilgili kelimeler yer almaktadır. Bu kelimelerden başlıcaları:

Arkağ: Argac halı, kilim, bez gibi şeyleri dokurken yanlamasına atılan ipler (34)

Arış: Eriş, dokumanın tezgâha sarılmış olan kısmının uzunluğuna ve dikine bulunan telleri (33)

Batga: Üzerinde külah yapmak için yün ve keçe kesilen tahta (75)

Külah yapımında daha çok yün ve keçe tercih edildiği görülmüştür. Bunun asıl nedeni bozkırın acımasız soğuşuna karşı keçe ve yünün koruyucu etki yapmasından kaynaklanmaktadır. Bozkır ve göçebe insanının vazgeçilmez olan külahı, Keçe ve yünün özelliğinden dolayı, bozkır insanının kafasını kışın sıcak yazın ise serin tutmaktadır.

Çeçge: Dokumacı tarağı (226)

Çiğ: Türk arşını göçebelerin bez ölçtükleri alet (145)

Yetenğ: Yün atıp kabartılan atımcı yayı (776)

1.2. İp ve İplik Yapımında Kullanılan Hammaddeler

Türk kültür hayatını incelediğimiz zaman Türklerin gerek göçebelikleri dönemlerinde gerekse yerleşik hayata geçtikleri dönemde hayvancılıkla uğraşan bir toplum yapısına sahip oldukları görülmektedir. Hayvancılıkla bu denli içli dışlı olan Türkler, hayvanın derisinden ve yününden faydalanmayı bilmişlerdir. Hayvanların derilerinden çizme ve pabuç yaparken diğer yandan da yününden iplik yaparak dokuma da kullanmışlardır. Divan'da bu konuyla ilgili kelimeler de yer almaktadır.

Kebez: Pamuk (289)

Taxtu: Eğrilmemiş ham ipek (562)

Uruklu kyung: İp yapmak için hazırlanmış yün (I 150)

Yabaku: Yün ve yapağı yoluntusu (723)

Yung: Yün yapağı (koyunlardan kırılmış tüylere verilen isim) (744)

Hayvanlardan elde edilen yün, çeşitli yöntemlerden geçirilerek ip yapma aşamasına getirilir. Bu aşamaların farklı farklı isimlerle adlandırılması, bu işin günlük yaşamda sıran bir işin ötesinde belli bir birikim ve tecrübenin gerekliliğini zorunlu kıldığı görülmektedir.

1.3. İp ve İplik Çeşitleri

Eski Türk kaynaklarında ip sözcüğü iki şekilde görülmektedir. ip ve yıp şeklinde adlandırılan bu sözcüğü Selçuklular döneminin başlangıcında daha çok “Yıp” şeklinde adlandırıldığı görülmektedir.(Ögel, 2000:137).

İplikler, çeşitli yöntemler kullanılarak yün, pamuk ve ipekten elde edilmektedir. Çeşitli renklere sahip olan bu iplikleri, bir arada kullanarak çeşitli renk ve desenlerde kumaşlar elde ettikleri bilinmektedir. Divanda da bu konuyla ilgili birçok kelimenin yer aldığı görülmektedir. Bu kelimeler:

Besbel: Bir tel iplik, bir söğüm iplik (86)

Beziç: İpek ve yün yumağı (87)

Eğrilen bir nesne üzerine sarılarak yumak yapılmıştır. Bu yöntemle elde edilen ipliğin birbirine karışmasının önüne geçilmiştir. Günümüzde de aynı yöntemin kullanıldığı bilinmektedir.

Butar: Hasır dokumasında kullanılan ip (120)

Eğrik: Eğrilen ip (172)

Tawran: Şalvar uçkuru ve sapan kolu yapmak için örülmüş ip (588)

Teşrüm: Eğrilmiş ip yumağı (608)

Urk: İp (698)

Yışığ: İki renkli ip (41)

1.4. Kumaş Çeşitleri

Divan incelendiğinde bu konuyla ilgili birçok kelimenin yer aldığı görülmektedir. Divanda geçen kumaş isimlerine bakıldığında ipekli kumaşların daha yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Özellikle de Çin'den alınan, çeşitli renklere ve değişik özelliklere sahip kumaşların Türk toplum hayatında önemli bir yere sahip olması, Türk dili içerisinde yer alan kelime sayısının bu denli fazla olmasından anlaşılmaktadır. Bu durumun nedeni Türklerin Çin'e komşu olmaları ve Çin ipeğinin kıymetli olmasıdır. Öyle ki ileri gelen yöneticilerin, verdikleri davetlere katılan kişilere ipekli kumaş hediye ettikleri de bilinmektedir. Kumaşların farklı farklı renklerde, yaldızlı, desenli, nakışlı ve benzeri şekillerde, çeşitlilik arz etmesi Türklerin elbiselerine verdikleri önemi göstermektedir.

Ağı: İpek kumaş (altın ve gümüşle işlenmiş sırmalı kumaş) (9)

Bu kumaşın sıradan insanlar tarafından değil de, toplumun önde gelen ve zengin kişiler tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Bu durumda bireyler arasındaki statüyü göstermektedir.

Agıcı: İpekli kumaşları koruyan, gözetken kişi (Cilt I – 89)

Türk devletlerinde, ipekli kumaşları koruyan ve gözeten görevlilerin var olduğu görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasındaki en önemli etken, ipeğin Çin'den ithal edilmesi ve ekonomik değerinin çok yüksek olmasıdır.

Ay: Turuncu renkte ipek kumaş (53)

Barçın: İpekli kumaş (69)

Biçiş: Büyüklerin konukluğuna, düğününe, davetine gidenlere hediye olarak verilen ipekli kumaş (88)

İpeğin değerli olmasından dolayı hediye eşyalar arasında yer almaktadır. Bu yüzden ipekli kumaşlarda, büyük insanların davetlerine katılanlara teşekkür mahiyetinde hediye olarak verildiği bilinmektedir.

Böz: Bez (108)

Çek: Kumaş biçiminde pamuklu dokuma (139)

Çıxşansı: Kumaş biçiminde pamuklu dokuma (146)

Çit: Üzerinde alacalı nakışlar bulunan Çin ipeği (Cilt III – 120)

Çüz: Yıldızlı kırmızı renkli bir Çin kumaşı (199)

İpekli kumaşların farklı renklerde ve desenlerde yapılması, elbiselerin çeşitliliğinin ve estetikliğinin yanında çekiciliğinin de artırılmasından ileri gelmektedir.

Eşkürti: İpekli, nakışlı Çin kumaşı (162)

Eşük: büyüklerin ölümünde mezarların üstüne serilmek üzere gönderilen ipek kumaş; bu kumaş daha sonra parçalanarak fakirlere dağıtılır.(200)

Bu âdetin Türkler arasında İslamiyet'i kabul etmeden önce var olup olmadığı henüz bilemiyoruz. Ancak burada din faktörünün etkili olduğunu, ölen kişinin ruhu için fakir fukaraya bu kumaşın dağıtıldığı bilinmektedir.

Kaçaç: İpekli Çin kumaşı (244)

Kez: İpekli Çin kumaşı (310)

Torku: İpekli kumaş (641)

Turku: İnce ipekli kumaş (792)

Xuling: Çin'den getirilen birçok renkleri olan ipek kumaş (213)

Yurun: İpek kumaş parçası (817)

İpekli Çin kumaşlarının özelliklerine göre, *kaçaç*, *kez*, *turku*, *xuling* şeklinde isimler aldıkları görülmektedir. İnce ipekli kumaşları yazlık elbiselerde ve çeşitli dokumalarda kullandıkları bilinmektedir. Buradan da anlaşılıyor ki, insanlar kıyafetlerini, yazlık ve kışlık olmak üzere oluşturuyorlardı.

İnsanların elbiselerini bu şekilde oluşturmalarının en büyük nedeni, yaşadıkları coğrafya ve o coğrafyada hüküm süren iklimin etkileridir. Çünkü sıcak iklime sahip coğrafyalarda böyle

bir durumun görülmesi çok nadirdir. Sıcak bir iklime sahip olan Arap coğrafyasında tek tip ve genellikle beyaz elbiselerin kullanıldığı görülmesine karşın, kışların sert ve uzun geçtiği bir coğrafyada yaşayan Türkler arasında bu durum biraz daha farklıydı. Yazın kullandıkları elbiseleri kışın kullanmadıkları gibi, kışında kullandıkları kıyafetleri de yazın kullanmamaktaydılar.

1.2. KIYAFETLER

Çeşit çeşit renklerde ve desenlerde yapılan kumaşların kullanılması sonucu elbiseler elde edilmektedir. Elde edilen bu kıyafetler, kullanıldığı coğrafyaya ve kullanan kişilere göre değişiklikler göstermektedir. Kıyafetler, bir toplumun kültürünü belirlemede en önemli unsurların başında gelmektedir. Çünkü göçebe kültürüne sahip Türk giyim kuşamı denilince aklımıza ilk gelen, gün içerisinde zamanının çoğunu atıyla geçiren bu insanların ata binmekte kolaylık sağlayan pantolon ve ceket kullanmalarıdır.

2.1. Kadın Kıyafetleri ve Süs Eşyaları

Günümüzde de olduğu gibi kadınlar, erken dönemlerden itibaren giyim kuşama, bedenlerini örten bir maddeden öte bir anlam yüklemişlerdir. Kullandıkları giysilerin renk ve desenlerinin yanında, elbiselerini tamamlayan aksesuarlar kullandıkları da görülmektedir.

Giyim kadınlar için inceliğin, sadeliğin ve çekiciliğin en önemli sembolüdür. Bundan dolayı birçok kadın kıyafetinin de dikildiği, işlendiği görülmektedir. XI. Yüzyılda kaleme alınan Divan ü Lügat-it-Türk'te de kadın kılık ve kıyafetleriyle ilgili terimlerin bu denli çok olmasının nedeni de budur.

2.1.1. Kadın Kıyafetleri

Artıĝ: Kadın mintanı, göğüslük (38)

Bagırdak: Kadın göğüslüğü (59)

Büküm: Kadın ayakkabısı (204)

Büküm etük: Kadın pabucu (124)

Bürümçük: Kadın başörtüsü (126)

Didek: Gelin giderken yabancı kimselere görünmemesi için örtülen örtü (166)

Gelin baba evinden çıkarken yüzüne beyaz bir tül atma geleneği bulunmaktadır. Bu adette dinin etkisinden ziyade, damadın gelinin yüzünü görmesi düşüncesi yatmaktadır. Bu durumun günümüzde de Anadolu ve çevresinde yaygın olarak var olduğu bilinmektedir. Bu geleneğin kesin olarak hangi tarihte ve hangi devlette, beylikte ortaya çıktığı kesin olarak bilinmese de bu kelimenin divanda yer alması, bu geleneğin 1070 yılından önce bilindiği muhakkaktır.

Engek: Kadınların başörtülerini bağladıkları ip (183)

Etek: Etek (202)

İçmek: Kuzu derisinden yapılmış kürk (224)

Kur: Kuşak, kemer (379)

Kürk: Kürk (400)

Mükim – Mükün: Kadın pabucu (416)

Saraguç: Kadın yaşmağı (490)

Suf: Yün ipliklerden elde edilen kuşak (538)

Yünden ve çeşitli maddelerden yapılan iplerin örülmesi sonucu oluşturulan kuşaklar, daha çok bayanların eteklerinin üstünden bağladıkları görülmektedir. Böylece kuşak sayesinde bayanların özellikle bel kısımlarını soğuk havanın etkilerinden korudukları görülmektedir. Kuşağı, günümüzde de özellikle Doğu Karadeniz bölgesinde yaşayan bayanların yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir.

Terinçek: İki parçadan yapılan kadın çarığı (605)

2.1.2. Süs Eşyaları:

Bilezük: Bilezik (92)

Bogmak: Gerdanlık, gelin gerdanlığı (99)

Didim: Geline gerdek gecesi takılan taç (166)

Kılide: Gerdanlık (Oğuzca) (314)

Közüngü: Ayna (372)

Okmek: kadınların kulaklarına taktıkları altın veya gümüşten yapılmış halka (454)

Targak: Tarak (577)

Ayna ve tarağın o dönemlerde bayanlar tarafından kullanılması, bayanların günlük uğraşlarının dışında güzellikleri içinde zaman harcadıkları ve bakımlarına önem verdiklerini görmekteyiz.

Tolgağ: Kadın küpesi (636)

2.2. Erkeklerin Kullandıkları Kıyafetler

Divan'da erkeklerin kullandıkları kıyafetlerle ilgili çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Bu durum erkeklerin giyim kuşamlarına bayanlar kadar çok fazla önem vermediklerini, göze ve estetikliğe hitap eden elbiselere ilgi göstermediklerinden ileri geldiği söylenebilir.

Çekrek kapa: Yünden yapılan, kölelerin giydiği bir kaftan (140)

Bu kelimededen, günlük yaşamda statüyü gösteren kıyafetlerin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kölelerin bu kıyafeti giymeleri, onların normal insanlardan ayrılmalarını ve birer köle olduklarını göstermektedir.

İzlik: Kesilen hayvanlardan yapılan Türk çarığı (241)

Kadhiş: Kayış (249)

Kayış, göçebe kültüründe ve daha sonraki dönemlerde Türk cengâverlerinin pantolonlarına taktıkları eşyanın adıdır. Bozkır insanının vazgeçilmez eşyasıdır. Çünkü bıçak, kılıç ve ok kılıflarını bu eşyaya takmaktaydılar.

Kemek: Pamuktan yapılmış çubuklu ve nakuşlı bir dokuma (Kıpçaklar yağmurluk yapmaktadırlar) (299)

Könglek: Gömlek (361)

Oguk: Çizme (425)

Partu: Üste giyilen hırka, pardesü (473)

Suluk: Sarık (540)

Ton: Elbise (639)

Yalma: Kalın kaftan, yağmurluk (Farsça yelma, Arapça yalmak) (736)

Yaxsin: Kollarını yenlerine sokmadan, belini iliklemeden elbiseyi eğinine, sırtına almak (730)

2.3. Savaşlarda Kullanılan Elbise ve Malzemeler

Giyimin işlevi mesleğe ve görülen işe göre değişiklik gösterebilmektedir. Özellikle askerlerin hem hafif hem de hareket kabiliyeti sağlayan giysiler giymeleri gerekmektedir. Ayrıca gerektiğinde bedenlerini ve başlarını koruyabilecekleri zırhlar da kullanmaktadırlar.

“ Zamane gördük eğri geydi borküm

Gönüne göre gey, sen dahi kürkün” (Baykara, 2009:97-99).

Savaşlarda kullanılan elbise ve malzemelerle ilgili Divan'da geçen kelimeler:

Batrak: Ucuna bir ipek parçası takılan mızrak (175)

Beçkem: Alamet belge; ipekten veya yaban sığırı kuyruğundan yapılan alamet (77)

Beçkem, daha çok Savaş günlerinde yiğitlerin taktığı alamettir.

Küpe: Zırhlı giysisi (335)

Say: Demir göğüslük (449)

Yaşuk: Demir başlık, tulga (758)

2.4. Kıyafetlerle İlgili Genel Kelimeler

Türkler, çok geniş bölgelere yayılmışlar ve çeşitli kültür çevreleri ile bağlantı kurmuşlardır (Ögel, 2000:354). Bu yayılım sonucunda Türkler bu bölgelerdeki toplumlarla etkileşim içerisine girmişler Türkler kendilerine has bir giyim kültürü oluşturmayı başarmışlardır. Bu kültür içerisinde yer alan kelimeler aşağıda sıralanmıştır.

Başak: Pabuç (74)

Boğmak: Gömlek düğmesi (99)

Boxtay: Elbise bohçası, heybesi (101)

Börk: Başlık, külah (108)

Çoğ: Eşya konan heybe, bohça (155)

Günümüzde kullanılan elbise dolabına o günün koşullarında eş değer olan kıyafetle alakalı bir argümandır. Büyük bir olasılıkla, elbiseler düzgün bir şekilde katlandıktan sonra açılan büyükçe bir çarşafın içine istiflenir ve çarşaf uçlarından kıvrılarak bir noktada düğümlenmektedir. Bu şekilde kıyafetler istifli, toplu ve temiz tutulmaya çalışılmaktadır.

Çükreklem: yün elbise sahibi olmak ve giymek (163)

Bu kelime, büyük bir ihtimalle nüfuz sahibi kişilerin yün elbise sahibi olması ve giymesi anlamında kullanılmıştır. Bu durumda statünün var olduğunu bariz bir şekilde göstermektedir.

Çupra: Eski elbise (161)

İlersük: Şalvar uçkuru (230)

İştonlan: İç donu giymek (240)

Sıcak iklime sahip bölgelerde yaşayan insanların iç elbise giymedikleri, ancak Türk toplumunda yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Bunun nedeni insanların bozkır ikliminin acımasız doğa şartlarına karşın vücutlarını korumak istemelerinden ileri gelmektedir. Bu da bizlere kıyafetler oluşturulurken coğrafi şartların kılık kıyafet üzerinde ne kadar etkili olduğunu göstermektedir.

Kaftan: Elbise (256)

Kedük: Yağmurluk (292)

Kethindi Ton: Çok giyilen elbise (293)

Kiş: Samur (334)

Kudhurgak: Kaftanın arka eteklerinden biri (373)

Küpe: Zırhlı giyisi (335)

Koy: Elbisenin koynu, kucağı (352)

Mindetü: İpek elbise (412)

Otran: Don, elbise (yağma dilince) (445)

Sıdhığ: Kaftanın göğse kadar olan iki eteğinden birisi (511)

Ton: Elbise (639)

Ulak ton: Eskimiş, yıpranmış elbise (692)

Üm: Şalvar (636)

Yaku: Yağmurluk (732)

Yamağ: Yama (738)

Yamağlığ: Yamalı (738)

Elbiselere yapa yapılması, yırtık elbisenin giyilmesinin ayıp karşılandığını, yama yapılarak kıyafetlerin giyilmesinin doğal olduğunun kabul edildiğini göstermektedir. Ayrıca bu durum o insanların ekonomik durumunu da göstermesi bakımından önemlidir.

Yişim: Soğuklarda dizlere giyilen nesne, bir çeşit çakşır (794)

SONUÇ

Türkler çok geniş bir coğrafyaya yayılmış, birçok devletle ilişki içerisine girmiş ve yüzün üzerinde devlet kurmuşlardır. Bu kadar geniş zaman diliminde hüküm süren Türkler giyim kuşamlarını oluştururken, yerleşik kültüre sahip Çin kültürünün etkisine maruz kalmışlardır. Türkler, Çin'den aldıkları ipek ve ipekli kumaşları elbise yapımında kullanmışlardır. Bu sadece elbise yapımıyla kalmamış aynı zamanda çadırlarında ve evlerinde kullanılmak üzere yapılan süslemelerde fazlasıyla ipeği kullanmışlardır.

Hayvancılıkla uğraşan Türkler, yetiştirdikleri hayvanların etinden, sütünden, derisinden ve yününden faydalanmayı bilmişlerdir. Hayvanların derilerinden çizme, ayakkabı yaparken, yününden de iplik elde ederek elbise yapımında ve çeşitli alanlarda kullanmışlardır. Bunların dışında da elbise yapında pamuğu kullandıkları, pamuklu elbiselere günlük yaşamlarında yer verdikleri bilinmektedir. Bütün bunlardan anlaşılıyor ki Türkler giyimlerini oluştururken soğuğa karşı dayanıklılığın yanında, estetiğe, göze hitaba önem verdikleri anlaşılmaktadır.

Türk kültürün de giyim kuşam, göçebelikten yerleşik yaşama geçişle birlikte bir değişikliğe uğramış ve İslamiyet'in kabulüyle de son şeklini alarak günümüze kadar gelişerek devam etmiştir. Buradan da anlaşılıyor ki, giyim kuşam kültürü oluşurken doğa şartlarının, sosyal yaşamın yanında din faktörünün de etkili olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Atalay Besim (1999). *Divanü Lügat-it Türk. C I-II-III-IV*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Baykara Tuncer (2009). *Türk Kültür Tarihine Bakışlar*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Haniç Murat (2011). *Şeriyeye Sicillerinde Göre XIX. Yüzyıl Başlarında Tokat'ta Giyim. Türkiyat Araştırmaları Dergisi. sayı (30), 423-50.*
- Kafesoğlu İbrahim (1986). *Türk Milli Kültürü. İstanbul: Ötüken Yayınları.*
- Ögel Bahaeddin (1985). *Türk Kültür Tarihine Giriş. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.*
- Salman Fikri (2002). *Başlangıcından Türkiye Selçuklularına Kadar Türklerde Tekstil ve Dokumacılık Sanatı. Türkler. C(4),208-214.*